

Framsidan

Aktuellt magasin från Kultur i Väst Regionbiblioteket | Nr 4 | 2010

Det var en gång...

Om berättande i vår tid

Ledare

Berättande är viktigt för alla människor. Biblioteken är centra för berättelser men de är inte berättarcentra. Berättelsen har funnits så länge människor har kunnat kommunicera. Berättelsen har uttryckts på olika sätt beroende på omständigheter, teknik och resurser. Men berättelsen, storyn, är alltid helt central. Ett exempel på fantastiska berättelser som stått sig genom århundradena är våra runstenar. Då som nu fascinerar den korthuggna texten och får oss att fundera och fantisera, vem skrev, vad hände, vem var han som försvann i österled? Trots att texten oftast är väldigt kort, kanske två meningar, så lyckas den förmedla känslan och karaktären av ett samhälle som är försvunnet sedan länge. Runstenarnas text är berättelser som hållit över tusen år.

Med den tryckta bokens inträde som kommunikationsmedel öppnades nya möjligheter för berättandet. Det som tidigare arkiverats i få handskrivna exemplar blev nu möjligt att sprida till många fler. För det stora flertalet hade dock innovationen tryckt bok ingen större praktisk betydelse. Under flera århundraden var det muntliga berättandet helt dominerande. Berättelserna arkiverades i människors huvuden och fördes vidare mellan generationerna genom mun-till-mun metoden eller finare uttryckt genom oral trading. Varje överföring tillförde med största sannolikhet nytt innehåll till berättelsen och gjorde det muntliga berättandet till en dynamisk konstform som bars upp av många.

Den tryckta boken var länge en del av kyrkans och universitetens revir. Den rövades som krigsbyte och förvarades som en värdesak i slottsbiblioteken. Allmänhetens tillgång till böcker var i det närmaste obefintlig. Under 1800-talet tog spridningen av berättelser i tryckt form fart, samtidigt som läs-

kunnigheten ökade. När den allmänna folkskolan infördes var läseboken det centrala läromedlet. Men först med folkbibliotekens införande kring sekelskiftet 1900 blev boken brett tillgänglig för allmänheten.

Genom folkbiblioteken skapades en samlingsplats för berättelser, först i mindre skala i sockenbiblioteken, sedan i allt större omfattning i de kommunala biblioteken. I dag vet vi hur det ser ut, biblioteken är fyllda med böcker, bibliotek är fyllda av berättelser. Några av alla dessa berättelser lever genom stor utlåning medan andra har försvunnit in i den magasinerade glömskans dunkel. Biblioteken idag kan erbjuda mer eller mindre alla berättelser och har blivit veritabla centra för berättelser. Men det är tysta centra, mer av förvarare än förmedlare av berättelser. Få berättelser i biblioteken lånas av många medan merparten av bibliotekets berättelser tyst inväntar framtiden utan hopp om att bli utlånade.

Intresset för berättelser och berättande lever lika starkt i dag som någonsin förr. TV, film och andra medier är fyllda av spännande, osannolika och fantastiska berättelser. Det mesta hämtat från böcker. Böcker som finns på nästan alla bibliotek. I medierna får berättelserna liv. Men i biblioteket är de tysta. Biblioteken äger en skatt av berättelser som borde få liv i biblioteken. Berättelsens möjligheter borde utnyttjas betydligt mer aktivt än idag. Utåtriktad och förmedlande verksamhet borde växa kring berättelsen. För barn är sagostunden självklar men hur kan den verksamheten utvecklas vidare i andra former och till andra grupper? Berättande som förmedlingsform i och utanför biblioteket borde vara en självklar konsekvens av att äga så många berättelser som biblioteket gör. Biblioteken bör ta steget från att enbart

vara centra för berättelser till att bli aktiva berättarcentra. Väck liv i det muntliga berättandet och väck samtidigt liv i den slumrande samlingen.

Att aktivera det tysta lagret av berättelser och bli en plats där man möter spänning och fantasi är en av bibliotekets framtidsuppgifter. Bildning, information och utbildningsstöd är centrala uppdrag för biblioteket. Till detta borde vi lägga ett upplevelseuppdrag byggt på bibliotekets stora samlingar. Innehållet behöver inte hämtas utifrån, det finns på hyllan färdigt att aktiveras i biblioteket som berättarcentrum.

Kommentera gärna ledaren på Framsidan.net

Bengt Källgren

Verksamhetschef
Kultur i Väst Regionbiblioteket

Framsidan

Framsidan ges ut av Kultur i Väst Regionbiblioteket och utkommer med 6 nummer per år

Ansvarig utgivare:
Bengt Källgren

Redaktörer:
Helén Andersson
Tove Eriksson
Redaktionsgrupp:
Helén Andersson
Tove Eriksson
Fredrik Swedemyr

Layout och bildhantering:
Fredrik Swedemyr

Adress:
Kultur i Väst
Regionbiblioteket
Regionens hus
405 44 Göteborg
Tel: 031-333 51 00

Webbplats:
www.framsidan.net

Prenumeration och adressändring:
www.framsidan.net

Omslagsbild:

Tobias Edvardson och Cilla Klein som Pigge och Sigge, två karaktärer ur föreställningen "Pigge och Sigge - en femtiotalsdoftande musikkföreställning" i produktion av Big Wind.
Foto: Tove Eriksson

Tryck:
Cela grafiska
ISSN-nummer
1651-1271

Vid efterfrågan går det att få Framsidan inläst

Hör av dig till CTI,
Tel: 031-333 51 89
info@talivast.se

Innehåll

Ledare	2
Med uppdrag att föra vidare Möt Sveriges första berättarantikvarie.	5
Får inte nog av sagans värld Karin Elam är en av många som skriver fan fiction	8
Fan fiction - en guldgruva för forskare Litteraturvetaren Malin Isaksson i Umeå analyserar fansens egna berättelser.	10
Lyssnarnas texter får plats i Sveriges Radio P3 Text tar vanligt folks skrivande på allvar.	12
Berättandets konst Förlagen slåss om nya, vassa tecknare från Serieskolan i Malmö	14
Från webb till bok Rene Engströms författarkarriär går från community till webbserie till bok.	18
Mellan pixlar och känslor Berättandet tar större plats i dataspelens värld.	21
Corporate storytelling Matts Heijbel hjälper företag och organisationer att hitta sin identitet med hjälp av berättelser.	24
Profilen - Ambassadören i Vara	28
Carl-Einar Häckner om konsten att berätta	31

Med uppdrag att föra vidare

Marianne Folkedotter är Sveriges första och enda berättarantikvarie. Hon har haft berättandet som jobb sedan 2002 och är sedan tre år tillbaka anställd av Västerbottens museum med uppdrag att sätta fokus på det muntliga berättandet.

Text: Helén Andersson

När jag ringer upp Marianne Folkedotter i mitten av juni har hon semester, men trots detta och trots att hon står mitt uppe i lunchens pannkakssmet berättar hon skrattande att de under vårvintern fått besked från Kulturrådet att Västerbottens museum beviljats pengar till ett fortsatt arbete med att utveckla det muntliga berättandet i länet.

– Jag är mycket glad för mitt jobb som berättarantikvarie, skrattar Marianne.

Berättarnas län

Västerbotten är länet vi förknippar med författare som Torgny Lindgren, Sara Lidman, PO Enqvist med flera. Författare som kan konsten att berätta, att skildra miljöer, personer och händelser så målande att vi tycker oss leva med dem.

– Ju bättre man är på att beskriva och att måla, ju lättare är det för de som lyssnar att skapa sina egna bilder. Det muntliga berättandet är precis som boken och det ställer krav på den som berättar, säger Marianne och berättar att berättande alltid varit en naturlig del i hennes liv.

– I min uppväxt fanns alltid de där männen och kvinnorna som kunde berätta. De byggde upp förväntningen genom att luta

sig fram, sakta stoppa pipan och säga på dialekt att jo, nu ska ni få höra. Och det är det som är spännande med det muntliga berättandet, fortsätter hon, det är av kött och blod. Det är berättelser fritt ur minnet, det är en röst och ett kroppsspråk som fångar ditt intresse. Och orden och berättandet finns överallt, från det vardagliga berättandet vid köksbordet till verklig konst.

Att Västerbotten är berättarnas län har man tagit fasta på i många olika projekt genom åren. Det var också så Marianne Folkedotter kom i kontakt med det muntliga berättandet i sitt yrkesliv. Efter att ha jobbat med musik och berättande på olika sätt, bland annat för personer med demens, blev hon år 2002 projektledare för det treåriga projektet *Bygden berättar* i Nordmalungs kommun. Hennes uppdrag var att inventera och dokumentera berättelser.

Under samma period startade Västerbottenteatern ett projekt där de ville undersöka berättandet som scenkonst och Marianne och teatern fick snabbt kontakt med varandra.

– Detta var ett viktigt möte. Vi hade från var sitt håll mött så mycket människor som var intresserade och som ville hålla på med

FAKTA

FN-organet Unesco har tagit fram en konvention om hur människors minnen, berättelser, traditioner, ritualer, folkmusik, dans, språk och andra immateriella kulturarv ska kunna skyddas.

Sverige planerar att ansluta sig till konventionen. Institutet för språk och folkminnen har tillsammans med Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet, Nämnden för hemslöjdsfrågor och Stiftelsen Nordiska museet på regeringens uppdrag tagit fram ett förslag på genomförande och ansvarsfördelning. Rapporten överlämnades i november 2009 och i skrivande stund är ännu inga beslut fattade.

det här men som inte visste var de skulle vända sig. Tillsammans arrangerade vi en rad seminarier som vi så småningom kunde presentera i visionsdokumentet *Västerbotten – berättarnas län*.

Berättarantikvarie

Det är detta visionsdokument som legat till grund för Mariannes arbete som berättarantikvarie. Hon har genom åren redan hunnit samla mycket material på sina resor i länets 15 kommuner och hon är länken mellan ABM-sektorn och människorna i länet.

– På Dialekt, ortsnamn- och folkminnesarkivet samlar man folkminnen, både nerskrivna och på band. Men jag har också ett samarbete med Sveriges Radio P4 Västerbotten där en del berättelser sänds en gång i veckan i programmet *Ordstorm*. Det är ju också ett sätt att väcka och öka ett intresse.

På sina resor runt om i Västerbotten har hon bland annat träffat representanter från hembygdsföreningar, studieförbund, bibliotek och skolor och förhört sig om vad man skulle vilja göra eller redan har gjort gällande muntligt berättande. Med detta till grund har hon sedan arrangerat workshops, seminarier och berättarcafèer runt om i länet. Berättarfestivalen i Skellefteå är en del i det långsiktiga arbetet med att utveckla och stärka berättandet i regionen och är en årligen återkommande festival. Berättarfestivalen är ett samarbete mellan Västerbottens museum, Västerbottenteatern, Skellefteå kultur och Skellefteå museum.

– Mitt arbete handlar mycket om samarbete och att gå över gränsen. Det finns hur mycket som helst att göra och intresset är enormt, så det handlar egentligen mest om att begränsa sig.

Pedagogiskt verktyg

Förutom att samla och dokumentera är Marianne intresserad av muntligt berättande som pedagogiskt verktyg och av hur berättandet kan användas för att skapa ett intresse för en viss plats, vara eller företeelse, så kallad corporate storytelling.

Marianne Folkedotter hävdar att lusten och behovet av att uttrycka sig är grundläggande behov som kan ta sig olika uttryck.

– Alla människor har sin berättelse och det har mycket med identitet att göra. Det som är så skönt med muntligt berättande är att det bygger på möten mellan människor. FOTO: Andreas Nilsson

– Jag skulle önska att det muntliga ordet skulle få lite bättre ställning i skolan. Vissa är duktiga på att skriva, andra har den munt-

liga förmågan. För många är fortfarande en redovisning det samma som hjärtklappning, handsvett och att läsa innantill. Då tycker

jag man har misslyckats. Det muntliga borde vara lika självklart och vi borde lära oss att våga lita på att orden bär.

Storytelling är en rörelse som har accelererat de senaste 25 åren och det finns till och med professionella estradörer som åker runt i hela världen och berättar sina historier. Det som också intresserar Marianne är det man kallar corporate storytelling, företagsberättande. På senare år har detta blivit en vedertagen marknadsföringsmetod där företag använder sig av berättande för att bättra på sin image eller helt enkelt öka en varas värde. Ett exempel är berättelsen om glasstillverkarna Ben & Jerry's, som är namnen på två amerikanska hippies som på 70-talet gick en korrespondenskurs i glasstillverkning, för att sedan starta en glassbar i en ombyggd bensinmack.

– Ikea är ett klassiskt exempel, Jukkasjärvis ishotell ett annat, säger Marianne. Detta är ju intressant på många sätt, hur kan till exempel en kulturmiljö berätta sin historia så att turisterna får en bild och en upplevelse av vad som hänt där. Berättande går att använda på många sätt, konstaterar hon.

Ökat intresse

För Marianne är det muntliga berättandet ett kulturarv och hon tror att lusten, viljan och behovet av att uttrycka sig är ett grundläggande behov och hon tror att dagens bloggar till viss del fyller det behovet.

– En berättelse kräver ju att någon lyssnar, och de som bloggar hoppas ju att någon därute ska läsa deras berättelser. Att få berätta sin berättelse har också med identitet att göra och i Skellefteå har man

startat en förening där inflyttade svenskar kan träffas och berätta och dela med sig av sina berättartraditioner. Det som är så skönt med muntligt berättande är att det bygger på möten mellan människor. Jag tror att det behovet alltid finns, men att det kanske tar sig lite olika uttryck. ■

LÄS MER OM BERÄTTELSE

Det mänskliga minnet är som gjort för att komma ihåg berättelser. Därför spelar de stor roll vid inlärning.

– Att läsa och lyssna på berättelser tränar vårt abstrakta tänkande, säger Peter Gärdenfors, professor i kognitionsvetenskap vid Lunds universitet.

Läs en intervju med honom på webben:

www.framsidan.net

Får inte nog av sagans värld

Sjunde och sista delen i serien om Harry Potter kom ut 2007 och berättelsen om den unge trollkarlen är därmed avslutad sedan länge. Men inte på Internet. Här lever han och andra karaktärer i böckerna ett högst aktivt liv, men i läsarnas regi.

– Jag älskar att fundera över vad som händer efter sjunde boken. Det finns så många historier kvar att berätta, säger Karin Elam, en av många som skriver så kallad fan fiction.

Text och bild: Tove Eriksson

Det började mellan två Harry Potter-böcker. Karin Elam klarade inte av att vänta.

– Jag var desperat och kände att jag vill ha mer av den världen, säger hon.

Hon fick tips om att läsa fan fiction på internet. Fan fiction är texter skrivna av fans; läsare och tittare som skriver nya berättelser med utgångspunkt i en befintlig bok, tv-serie eller film. Berättelserna kan handla om karaktärerna man möter där, eller bara utspela sig i samma universum. Karin hittade mängder av fan fiction på Harry Potter-temat, gillade en del och började snart skriva själv. Idag håller hon sig till Harry Potter, men i början skrev hon också en del fan fiction på manga.

– Min lillasyster gillade en del manga-karaktärer, så då skrev jag berättelser där hon fick bli ihop med någon av dem, berättar Karin och ler åt minnet.

Att para ihop en verklig människa med en karaktär ur en bok är inte något konstigt i fan fiction-världen, även om det är ännu vanligare att para ihop två karaktärer ur originalberättelsen. Vanliga par i Harry Potter-sfären är till exempel Harry och Hermione, Harry och Malfoy eller Hermione och Snape, berättar Karin.

– Att skriva om olika ”ships”, romantiska relationer, är stort inom fan fiction-världen. Det finns också en del som är mer eller mindre porr.

Skriver på engelska

Karin började skriva fan fiction när hon var i femtonårsåldern. Nu är hon 23 och tar en paus från civilingenjörstudier på Chalmers i Göteborg. Istället har hon tre olika jobb, via ett bemanningsföretag. Dessutom reser hon en del. Hon har just kommit hem från Italien, och är bara hemma en vecka innan hon åker till Ryssland. Hon har lite svårt att hitta orden på svenska ibland när hon pratar om fan fiction. I fan fiction-världen skriver och kommunicerar hon helt på engelska och många av termerna saknar bra svenska motsvarigheter.

– För mig är skrivandet ett bra sätt att hålla igång engelskan, och jag märker när jag läser mina gamla texter att den har förbättrats, säger hon.

En del av sajterna där hon publicerar sina texter, som [The petulant poetess.com](http://The.petulant.poetess.com), har höga kvalitetskrav, bland annat när det gäller språket. Karin har en god vän som också

Karin Elam kan ägna flera timmar åt att skriva egna berättelser om Harry Potters värld, så kallad fan fiction.

skriver fan fiction, och de brukar hjälpas åt att kolla varandras texter.

Fyller i luckorna

Just nu handlar Karins texter mest om ett par bifigurer i Harry Potter-böckerna, Luna Lovegood och Neville Longbottom. För henne är det inte romantiken som är den stora genren, utan något som kallas gen fic, general fiction. Det är mer allmänna historier, som utspelar sig i samma värld som originalberättelsen, men exempelvis med andra huvudpersoner än de vanliga. Karin gillar luckorna i historien, där det finns utrymme att fantisera.

– Jag tycker Luna är intressant och jag gillar att skriva om vad som händer när hon inte är i fokus. I den sjunde boken så får man till exempel reda på att hon har suttit fängslad i en källare i två-tre månader, men man vet inte vad som hände där. Så den historien har jag skrivit. Och i slutet av sjunde boken så åker alla personer åt olika håll och då får man gissa vad som händer dem, det är jättekul, säger Karin och ser förtjust ut.

Hennes texter varierar i längd, från 2000 ord till 52 000 ord, ungefär 100 sidor. Den längsta texten hittills har Karin just avslutat och lagt upp.

– Det var en alternativ så kallad story line till bok nummer två, med fokus på Luna och Neville istället för Harry och det har tagit ett tag. Det var en otrolig utmaning och väldigt roligt. Jag har aldrig lagt så mycket kraft bara på att göra fungerande scheman för alla personerna i boken, som stämmer med originalet. Det var en insikt i hur det måste vara att skriva böcker ”på riktigt”.

Karins mamma frågar henne ibland varför hon inte skriver egna originalberättelser.

– Jag antar att jag inte har något just jag vill komma med. Det är roligt att skriva bara för att skriva och Harry Potter-världen är en rolig värld att leka med. Den erbjuder en bra blandning av magi och vardag. Och så finns där fortfarande saker som jag vill förklara för mig själv, säger Karin.

Respekt för originalet

När hon skriver sitter hon med Harry Potter-böckerna och en karta över Storbritannien bredvid sig för att kolla detaljer och se till att det hon skriver stämmer med originalberättelsen. Bland fan fiction-författare är det en oskriven regel att man inte ändrar på figurernas karaktärsdrag eller sätt att agera. Utmaningen är att få berättelserna att stämma så bra som möjligt med originalet. Gör det inte det, så är läsarna på sajterna snabba att kommentera.

– Det är en av de saker som är roligt med att skriva fan fiction. Andra kommenterar ofta ens texter, kommer med konstruktiv kritik och beröm. Man får otroligt mycket support på nätet.

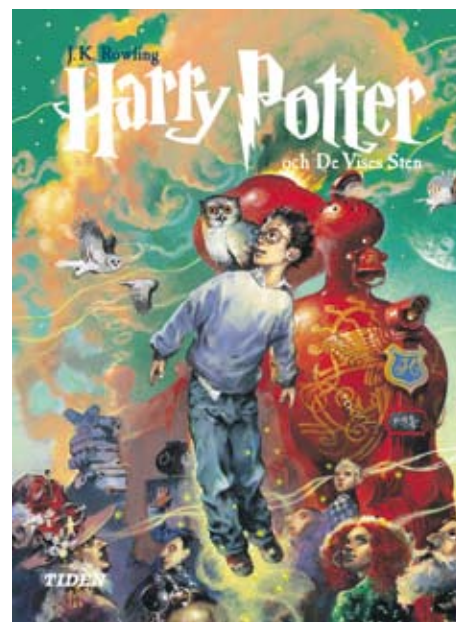
Karin har också fått nya vänner via sitt intresse för fan fiction. Hon är med i en community där man lägger upp en personlig sida och bildar nätverk. Här har hon lärt känna folk från olika delar av världen och får nya perspektiv på saker.

– Många är väldigt välutbildade, välinformerade och har koll. Man diskuterar till exempel jämställdhetsfrågor och olika händelser i världen och det förs de mest intelligenta diskussioner, väldigt intressant, säger Karin.

Kritik mot böckerna

En del av diskussionerna handlar om böckerna. Att man gillar Harry Potter-böckerna och skriver fan fiction betyder inte att man gillar allt i böckerna. Tvärtom skrivs det ganska mycket fan fiction som har en kritisk hållning till Harry Potter och Karin känner igen sig i mycket av den. Hon är själv inte ens särskilt förtjust i huvudpersonen längre.

– Nej, efter femte boken så kände jag att jag inte tyckte så mycket om honom längre. Hans förhållande med Ginny Weasley är inte helt ok. Hon låter till exempel alltid honom

ha sista ordet innan hon fattar några beslut. Det finns en del sådana uråldriga tanke-mönster som irriterar mig i böckerna, säger Karin.

En text som har väckt känslor i fan fiction-världen är epilogen i bok nummer sju, där J K Rowling beskriver karaktärerna 19 år framåt i tiden. Många tyckte att texten var konservativ och det gav upphov till fan fiction.

– Epilogen beskriver hur alla lever med samma partner som de gjorde som unga och deras liv påminner om Stepford wives. Jag har en kompis som tyckte att den var så vidrig att hon var tvungen att skriva en förklarande text om hur karaktärerna plötsligt kunde hamna i 50-talet, säger Karin leende.

Men för det mesta så handlar skrivandet av fan fiction om att man helt enkelt vill ha mer av det som finns i böckerna, tv-serien eller filmen som man gillar.

– För de flesta handlar det nog om att man blir förälskad, i en värld eller i kemin mellan två människor. Man tycker att det är så bra att man inte blir tillfredsställd av originalmediet. Man får inte nog, så man skriver mer, säger Karin. ■

Fan fiction

– en guldgruva för forskare

Det började på 60-talet med att Captain Kirk och Spock i Star Trek tittade varandra så djupt i ögonen att fansen inte kunde låta bli att börja spekulera. Fantasierna resulterade i alternativa historier om karaktärerna och fenomenet döptes till fan fiction.

– Egentligen har nog fan fiction alltid funnits, fast det inte har hetat så, säger litteraturvetaren Malin Isaksson.

Text: Tove Eriksson

Malin Isaksson ingår i en grupp på fem litteraturvetare vid Umeå universitet som alla forskar om fan fiction inom projektet Cyberekon. I delprojektet Tuffa tjejs kärlek analyserar Malin så kallad femslash fan fiction, om kvinnliga karaktärer ur tv-serier som ger upphov till romantisk fan fiction.

– Det som är allra mest spännande med fan fiction är att det säger så mycket om hur läsarna tolkar det de läser och ser. Genom att förändra det man ser så uttrycker man vad man tycker om originalet, eller källtexten som vi kallar det, säger hon.

Begreppet fan fiction uppstod på 60-talet, när tv-serien Star Trek visades i USA. Karaktärerna Captain Kirks och Spocks innerliga vänskap gav tittarna mersmak.

– Många tyckte att de som har en så fin vänskap borde få ihop det. I många scener är de nära varandra och tittar varandra djupt i ögonen och så. Det var liksom bara ett pyttelitet steg till att se till att de blev ett par och det gjorde fan fictionförfattarna, berättar Malin Isaksson.

I början av sina alternativa Star Trek-berättelser angav författarna vilka karaktärer texterna handlade om, med namnen separerade av ett snedstreck, slash på engelska. Till

exempel stod det Kirk/Spock på texterna om de två männen. Detta gav sedan namn åt en hel genre om homosexuella fan fiction-relationer – slash. När man skriver om två kvinnliga karaktärer i en kärleksrelation kallas det fem slash. Historier om heterosexuella relationer kallas het.

– Slash är en stor kategori inom fan fiction. En anledning tror jag är att man har saknat historier med homosexuella kärlekspar, säger Malin Isaksson.

Tar makten över männen

Men det är absolut inte det enda skälet, tror hon. Forskningen visar att en överväldigande majoritet av fan fiction-författarna är kvinnor. Alltså är det många kvinnor som skriver om homosexuella relationer mellan män.

– Det finns forskare som menar att det är ett sätt för kvinnor att ta makten över de manliga karaktärerna, som en reaktion på verkligheten där kvinnan är underordnad mannen. Författarna låter männen uppleva det kvinnor upplever, säger Malin Isaksson.

Något som kan sägas stödja den teorin är en liten genre inom fan fiction, m-preg, som handlar om manliga karaktärer som

Litteraturvetaren Malin Isaksson analyserar fan fiction som handlar om kärleksrelationer mellan kvinnliga karaktärer i tv-serier. FOTO: Umeå universitet

blir gravida med en annan man. En nyfiken googling på begreppet ger exempel på historier om en gravid Harry Potter och om hur Edward i Twilight köper graviditetstest, bland många andra.

– M-preg innehåller ofta ingående beskrivningar av hur det är anatomiskt möjligt, om vad som händer i paret under graviditeten, om hur mannen får cravings och om hur förlossningen går till, säger Malin Isaksson.

Buffy dödar Edward

Inom femslash fan fiction, Malin Isakssons forskningsområde, skrivs det just nu mycket om Twilight-världen. Många fans tycker om att para ihop huvudpersonen Bella med andra än vampyren Edward, till exempel med väninnan Alice. I berättelserna finns en hel del kritik mot den stele och konservativa Edward, som vill vänta med sex och har en gammaldags syn på relationer.

– Många framställer Alice som bättre för Bella, och att vänta med sex till äktenskapet är det ju ingen mening med. De har ju ändå redan en okonventionell relation eftersom den är lesbisk, säger Malin.

I fan fiction-genren cross over blandar man karaktärer från olika världar, och där tar fansen Edward-kritiken ett steg längre.

– Vampyrödaren Buffy från den amerikanska tv-serien har tagit död på Edward från Twilight i många berättelser. Den feministiska hjälten tar käl på den tröttsamme Ed – mycket typiskt uttryck för missnöjet med den konservativa stilen i Twilight, säger Malin Isaksson.

Sense and sensibility and sea monsters

Harry Potter och Twilight är de stora fan fiction-världarna på nätet just nu, men fenomenet finns inom alla genrer och medier, från Jane Austen-romaner till datorspel, säger Malin Isaksson. Inom fan fiction är det inte mycket som är märkligt.

– Det finns slash om Sherlock Holmes och Watson, böcker med namn som Sense and sensibility and sea monsters och Pride and prejudice and zombies, för att nämna några exempel.

Gränsen mellan fan fiction och ”vanlig” litteratur är ibland suddig. Typiska fan fiction-grepp, som att skriva om en berättelse ur en annan karaktärs synvinkel eller spinna vidare på en bifigurs liv, förekommer ofta inom litteraturen och tv-världen. Christine i Seinfeld får en egen tv-serie, precis som Joey i Vänner. Bengt Ohlssons Gregorius bygger på Hjalmar Söderbergs Doktor Glas, precis som Kerstin Ekmans roman Mordets praktik. Sara Stridsberg utgår från Nabokovs Lolita i sin senaste roman Darling River och Twilight-författaren Stephenie Meyers egen senaste bok, Bree Tanners andra liv, handlar om en karaktär som skyttade förbi redan i Twilight-serien.

– Fan fiction har liksom flyttat in i litteraturen. Det blir också vanligare att fan fiction även ges ut i bokform, och inte bara

publiceras på nätet. Många strävar efter att bli publicerade även i böcker som trycks och säljs, säger Malin Isaksson.

Hon nämner Mr Darcys dagbok som exempel, en bok på Jane Austen-temat skriven av fan fiction-författaren Amanda Grange.

Malin Isaksson tror att dagens fan fiction, och det inflytande den eventuellt har på litteraturen, är ett gammalt fenomen, fast i ny förpackning.

– Redan i grekisk mytologi kan man se hur de ändrade på slutet och gjorde om historierna. Det har funnits jättelänge, men nu finns det på internet. Det är väl det som är det mest fascinerande – just att det inte är något nytt, utan ett uttryck för vårt ständiga driv att utveckla, ta reda på vad som händer sen, berätta vidare, säger Malin Isaksson. ■

LÄS MER

Läs mer om Malin Isakssons och hennes kollegors forskning om fan fiction:

www.mos.umu.se/forskning/cyberekon

Om litteraturförmedling i teori och praktik på universitetsnivå

Inom biblioteksvärlden pågår en ständig diskussion och ifrågasättande av skönlitteraturens ställning på biblioteken. På Språk- och litteraturcentrum vid Lunds universitet har man bra förankring i såväl biblioteks- som skolvärlden och har i några år gett kurser i litteraturförmedling. Nu tar man ett steg till och hoppas hösten 2011 kunna starta en kurs om litteraturpedagogik och litteraturens betydelse. En utbildning man tror kan stärka bibliotekens roll.

Läs vidare på www.framsidan.net

Lyssnarnas texter får plats i Sveriges Radio

P3 Text är radioprogrammet som släpper fram lyssnarnas egna texter. Via programmet Textofon strömmar uppläsningar av dikter, krönikor och bloggtexter ut i etern. Och det är många som vill vara med.

Text och bild: Tove Eriksson

Researchern Ebba Berg är inte förvånad över det stora intresset bland lyssnarna att vara med i programmet. Hon hade det på känn.

– Det är bara att titta på förlagens skördar av manus, säger hon. Programmets producent, Malin Holgersson, var lite oroligare före premiären i januari.

– Tänk om folk inte vill vara med, tänkte jag. Jag vet att det finns många som skriver, men jag visste inte om de skulle vilja läsa upp sina texter i radio. Oron visade sig alltså vara obefogad. Trycket på Textofonen har varit såpass stort att lyssnarna och deras egna uppläsningar har fått ta större och större plats i programmet efter hand.

– De är lika viktiga som programledaren och som våra författargäster, säger Malin Holgersson.

Samtalsrum med högt i tak

Programledaren är poeten och artisten Daniel Boyacioglu, och i varje program besöker han en person som jobbar med text på något sätt. Det är hans och redaktionens egen nyfikenhet som styr valet, inte om personen är känd eller aktuell.

– Framförallt är det Daniels nyfikenhet som styr. För att det ska bli ett bra samtal krävs det att han, som skrivande och läsande människa, har lust att prata med de här personerna om just de här sakerna. Om han har den lusten så kommer lyssnarna också att känna den, säger Malin Holgersson. Några av dem som varit med i programmet är författaren och journalisten Johanne Hildebrandt, musikern Kaah och copywritern Nina Åkestam. Samtalen kretsar kring skrivande, läsning och inspiration.

– Daniel kallar P3 Text för ett samtalsrum med högt i tak för den som gillar att skriva och läsa, eller både och. Det där med högt i tak har vi tagit fasta på och det är anledningen till att vi inte ville kalla programmet P3 Litteratur utan P3 Text. Det är också därför som vi inte bara besöker författare, utan kan välja en artist som skriver lätttexter eller en copywriter till exempel, säger Malin. Varje program innehåller också ett inslag med en förläggare, som svarar på frågor om förlagsvärlden, till exempel om bokens

digitalisering, produktplacering i böcker eller om hur man får ett manus antaget. I de program som sändes under våren var det förläggaren Stefan Ingvarsson från bokförlaget Atlas som stod för svaren. I de nya programmen är det Annika Seward Jensen från Telegram Bokförlag som tar över. Samtalen i programmet har en ganska initierad ton. Malin Holgersson säger att det är meningen. Intresset och

Malin Holgersson och Ebba Berg på produktionsbolaget Kokokaka i Göteborg producerar P3 Text för Sveriges Radio. Programledare är Daniel Boyacioglu

lyssnarna finns där. Det vet redaktionen och vågar därför lägga ribban lite högre. – Vi har hela tiden varit tydliga med att P3 Text är ett program för dem som gillar litteratur, som läser och skriver mycket. Vi har inte alls haft målet att programmet ska vara brett, rikta sig till alla och att alla ska förstå. Gillar du inte litteratur så kommer du kanske inte att gilla P3 Text, säger Malin.

Vana att publicera sig

P3 Text görs av produktionsbolaget Kokokaka i Göteborg på uppdrag av Sveriges Radio. Under vintern och våren sändes tio två timmar långa program. Nu under hösten blir det ytterligare fem program. Malin Holgersson tror inte att det är någon slump att Sveriges Radio ville ha ett program om text och litteratur i sin ungdomskanal just nu. Hon pratar om en textboom.

– Egentligen har den väl pågått några år. Svenskarna är ett skrivande folk och nu har Sveriges Radio upptäckt det. Hon tror att människor egentligen alltid har haft samma behov av att skriva och uttrycka sig, men att manusen tidigare hamnat i byrå-lådan eller på sin höjd skickats till ett förlag.

– Men i det mediasamhälle vi lever i idag så är det enkelt att publicera sig själv. Fler och fler vill göra det och triggas nog – på gott och ont – av att det tycks råda en kultur som säger att ”syns du så finns du”, säger Malin. Vana att publicera sig märks tydligt hos dem som hör av sig med bidrag till P3 Textofon. Många skriver på poesisajter, i olika communities på nätet och har bloggar, berättar Ebba Berg. Texterna är ofta personliga och utlämnande. Efter en säsong av program konstaterar hon och Malin Holgersson att de är imponerade av nivån på både texter och framförande.

– Det förvånade mig faktiskt att i princip alla läste väldigt bra. Det är klart att man kan höra att det inte låter perfekt alla gånger, men nästan alla tog det på första tagningen. De är väldigt lugna och anmärkningsvärt säkra. Jag tror att det hänger ihop med att den yngre generationen idag är vana att exponera sig, framträda och visa att de finns, säger Ebba.

Kärleksdikterna står sig

P3 har en ung målgrupp och de flesta som skickar in texter är just ungdomar, men det är en väldig variation, säger Ebba.

– Det är nästan lättare att säga vilka det är som inte hör av sig. Det är medelålders män. De har vi bara haft några få av. Den äldsta som har hört av sig var 80 år gammal. Bland de yngre är det både tjejer och killar, men bland de något äldre, 30-40 åringarna, är det mest kvinnor. Även texternas form varierar. Allt från manifestliknande texter med ett politiskt budskap till korta finurliga tankelekar på två rader har förekommit i programmet. Blogginlägg om åtstörningar och sorgebearbetning har samsats med a cappellasång och en hel del estradpoesi.

– Inslaget från poetry slam-scenen har varit stort. Men skribenternas favorit bland texter är en riktig klassiker, som det tycks finnas ett tidlöst behov av att skriva.

– Olika former av abstrakt poesi på kärlekstemat är det vanligaste, säger Ebba.

Men i det mediasamhälle vi lever i idag så är det enkelt att publicera sig själv. Fler och fler vill göra det och triggas nog – på gott och ont – av att det tycks råda en kultur som säger att - syns du så finns du”

Malin Holgersson

Bär på författardrömmar

Både Malin och Ebba har intrycket att många av de ungdomar som medverkar i programmet tar sitt skrivande på allvar och vill vidare. Flera går på skrivutbildningar eller söker in. En del har hört av sig för att få intyg på att de har varit med i programmet och P3 Text har också dykt upp som referens hos förlag. Ebba ser det stora intresset för att både ta del av och själv producera text som en rörelse som har kommit för att stanna.

– Så länge man kan kommersialisera litteratur så kommer trenden att fortgå. Så länge författare som Unni Drougge bloggar, exponerar sig och gör det coolt att vara författare så kommer det att fortsätta, säger hon.

– Det finns ett slags kändiskult kring författare och en myt kring författarskapet, säger Malin. Även om de främst tycker att det är roligt att se all kreativitet och textglädje, så ser Malin och Ebba också en risk att unga människor med författardrömmar blir besvikna i dagens textintensiva tillvaro.

– Ju fler som skriver, desto svårare blir det att höras genom bruset. Det kanske verkar lättare än det är att slå igenom och unga tänker att om bloggaren Sofi Fahrman kan skriva en roman som säljer så kan väl jag, säger Malin Holgersson. ■

Berättandets konst

A woman with dark hair, wearing a dark sweater and a small earring, is shown in profile, looking down at a desk. She is working on a large sheet of paper with technical drawings or sketches. A desk lamp is positioned to her right, illuminating her work. In the background, there are other desks and papers, suggesting a classroom or workshop environment. A sign with the word 'KVALITET' is visible on a desk in the background.

Svenska serier är på frammarsch och får växande uppmärksamhet på den internationella scenen. En del av de svenska serieskaparna vässar sina pennor på Serieskolan i Malmö. Här skapas berättelser i olika former och dagens tecknare får hjälp att hitta vägarna till morgondagens läsare.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

I en gammal tegelbyggnad som tidigare var en fabrik i Malmö huserar Serieskolan. Skolan har funnits sedan 1999 och drivs av Kvarnby folkhögskola. Man har idag blivit en betydande motor för den svenska seriekulturen.

– I början var det mer som kuriosaföreteelse. Idag märker man att förlagen är intresserade och nästan knuffas om de intressanta kreatörerna. De är bitvis inne och plockar redan under första året på skolan, säger Fredrik Strömberg, lärare på skolan och ordförande i Seriefrämjandet.

Varje år tar Seriefrämjandet fram statistik över utgivna böcker. Bland annat tittar man på fördelningen mellan svenska och internationella serier. Fredrik Strömberg talar om att det gick ner under slutet av 80-talet och i början av 90-talet. Men sedan dess har den svenska utgivningen av serier konsekvent ökat. I nummer 183 av Seriefrämjandets tidskrift Bild & Bubbla, skriver Fredrik Strömberg om att den svenska seriekulturen nu också får allt större genomslag internationellt. Mycket handlar om att bilda nätverk och sprida svenska serier på mässor, festivaler och andra typer av arrangemang. Bland annat driver Seriefrämjandet ett projekt tillsammans med Serieteket och förlaget Galago för att ge den svenska seriekulturen mer ljus på den internationella scenen. Fredrik Strömberg talar om en mognad och att marknaden ser annorlunda ut.

– Det har byggts upp en marknad där man är intresserad av svenska serietecknare och där debutanterna faktiskt kan dra in pengar. Bredden på utgivningen är mycket större och bredden på toppen är också större, bland dem som faktiskt säljer. För tio år sedan satt jag och sa att seriebranschen gick att jämföra med poesibranschen, åtminstone de mer vuxentillvända serierna. Den hade ungefär motsvarande publik. Idag har förlag som Galago och Kartago lyckats hitta en större publik, även för det som tidigare kallades för alternativserier. Vi är på väg att ta bort den benämningen. När Liv Strömquist kan sälja 10 - 12 000 exemplar, så är det inget alternativ längre, säger han vidare.

Bildmässig litteratur

I takt med ett växande intresse för serier, i Sverige och internationellt, har också själva berättandet rört sig mot en mer narrativ form. Inte minst om man ser på framväxten av begrepp som grafiska noveller eller grafiska romaner.

– Trenden i hela världen, kanske främst Västeuropa och USA är att vi går mot serier som en bildmässig litteratur. Det är just ”graphic novel”-konceptet som har slagit igenom. Den längre berättelsen, kanske mer än den stora konsten. Man ser ju både ord och bild och serier kan dra åt olika håll. Det kan vara väldigt litterärt och ordlöst, naturligtvis. Men ska man härda det kan man säga

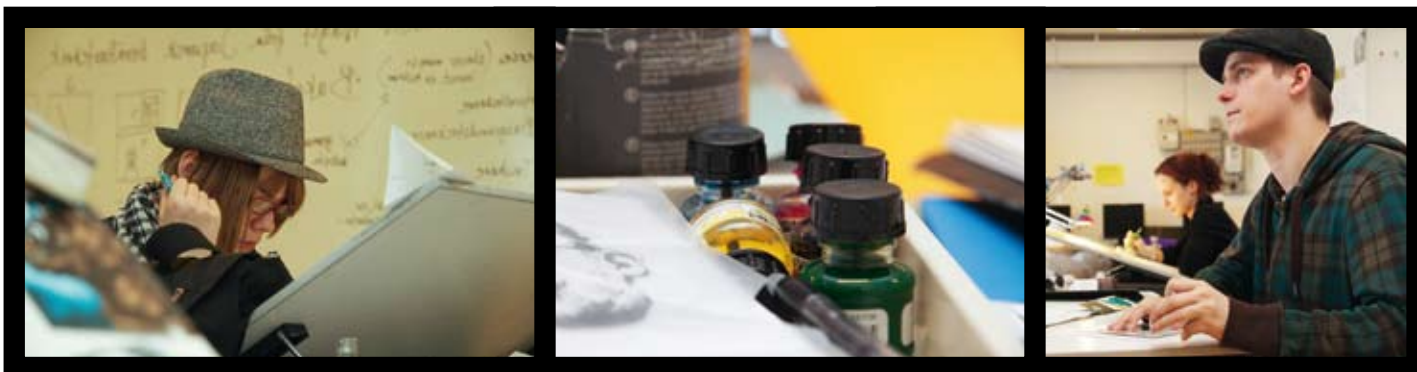

Fredrik Strömberg är ordförande i Seriefrämjandet och lärare på Serieskolan i Malmö. Han ser ett ökat intresse för svenska serier.

att uttrycksformen på ett sätt rör sig mellan litteratur och konst. Internationellt sett har det gått mer mot det narrativa hållet, säger Fredrik Strömberg.

Hitta vägen

På skolan går det cirka 30 elever fördelade på två årskurser och ett så kallat friår. I likhet med utbildningar som Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet, så är de som kommer in mer eller mindre etablerade sedan tidigare. Det behöver för all del inte betyda att de är publicerade eller har flera år på Konstfack i bagaget. Snarare handlar det om att förvalta och utveckla ett engagemang. Det är i den här meningen ingen grundutbildning i seriekonst. De som går på skolan har helt enkelt tecknat förut. Således är det också en

Helena Hellman, David Linde och Catarina Batista (i bakgrunden och stora bilden fill vänster) är några av de svenska tecknare som ger sin kreativa kraft näring på Serieskolan i Malmö.

Sarah Kläpp drar åt det konstnärliga hållet i sina berättelser. – Ibland kan orden bli en barriär mellan dig och berättandet. Det är lättare att hitta något personligt i en bild, säger hon.

viktig del av utbildningen att hjälpa eleverna att hitta vägen till sina läsare.

– Jag har utvecklats tekniskt och berättarmässigt. Att gå på folkhögskola är mycket vad man själv gör det till. Det har hjälpt mig att komma ut med mina serier och jag har fått ett väldigt bra kontaktnät, säger Sarah Kläpp vid ett ritbord omringat av ett kreativt kaos.

Konsten och tecknandet har präglat hennes uppväxt. Hon har tidigare jobbat med illustrationer och pluggat grafisk design. Hennes berättelser är nästan ordlösa. Här talar bilderna.

– Det är bilderna som berättar historien. Det ger ett annat lästempo. Jag har stor respekt för litteraturen och är nog lite rädd för orden. Jag kan inte låta bli att jämföra dem med de stora författarna i mitt liv. När man läser en text går man in i författarens värld. Läser du en bok upplever du det någon annan vill att du ska uppleva. Ser du bilderna i en serie utan ord relaterar du till ditt eget liv.

“ Det är bilderna som berättar historien. Det ger ett annat lästempo. Jag har stor respekt för litteraturen och är nog lite rädd för orden. Jag kan inte låta bli att jämföra dem med de stora författarna i mitt liv. När man läser en text går man in i författarens värld. Läser du en bok upplever du det någon annan vill att du ska uppleva. Ser du bilderna i en serie utan ord relaterar du till ditt eget liv.”

Sarah Kläpp

Det blir en berättelse utifrån dig själv, säger Sarah Kläpp.

Berättandet i olika format

Idag finns det naturligtvis olika sätt att förmedla sina berättelser på, både digitalt och analogt. Inte minst har mobiltelefonen blivit en intressant plattform för serier. Men trots att tekniken skapar fler vägar, menar Fredrik Strömberg att mycket av det som skapas har det tryckta formatet som horisont.

– Det finns, ska jag säga till folks försvar, dem som gör serier på nätet och som mer tänker sig att man vandrar på skärmen. Det är en liten animation någonstans och man får hoppa runt. Man tänker på att det är ett annat medium. Det här är ett slags fönster in i en digital värld, inte en avbildning av en tryckt sida. Det finns de som jobbar så, men de är ganska få än så länge. Det känns som vi behöver en generation som har växt upp och tar de här sakerna för givna. Först då kommer

vi se människor som inte ser det tryckta mediet som standarden att utgå ifrån. Många webbserier är fortfarande som strippar. Strippformatet är ju historiskt sett utvecklat av att amerikanska tidningsredaktörer ville klämma in så många serieskapare som möjligt på en sida. Till slut kom man ner till ett idiotiskt format som knappt går att jobba i. Att folk som då sitter vid en dator och kan jobba i vilket format de vill, ändå väljer att jobba i det, säger rätt mycket, dels hur låsta vi är rent kreativt, men också att det är svårt att tjäna pengar på nätet. Nu gör jag den här strippen och hoppas att den hamnar i en tidning eller att den kommer som en bok. Man är rädd för att skapa något som är äkta för just det digitala mediet, säger Fredrik Strömberg.

För Sarah Kläpp vid ritbordet är formatet inte någon avgörande fråga. Hon föredrar visserligen en tryckt bok, men är öppen och kan tänka sig att anpassa sitt skapande till det format som efterfrågas.

– Jag föredrar en tryckt bok. Serier gör sig bättre fysiskt i handen när man kan bläddra. Jag tycker att digitalt berättande inte alltid utnyttjar mediet. Ofta är det bara en digital kopia på en tryckt serie. Däremot är jag lite av en presentationsnörd och är väldigt noga med att efteråt presentera en bild på det sätt som är bäst för själva bilden. Men det är inget jag tänker på när jag skapar, säger hon.

Just nu jobbar Sarah Kläpp med en novellsamling. Oavsett formatet ser hon ser hon positivt på sina möjligheter att hitta vägar till sina framtida läsare.

– Jag tror det börjar finnas en marknad och växande intresse för den typ av serier som jag gör. Det är svårt att säga varför jag gör det jag gör. Det är någon slags vilja när jag har det tomma pappret framför mig, att jag måste göra bilderna. När jag kommer till den punkt att jag känner att jag måste förmedla något får jag en adrenalinkick. Det är den kicken som driver mig att göra nästa sida, säger Sarah Kläpp. ■

Läs mer

Läs om digital litteratur på nätet

www.framsidan.net

FAKTA SERIER

Serier (även grafisk litteratur, sekvenskonst) har vuxit fram i olika former under världshistoriens gång. Dess moderna form hade sin början under 1700-talet för att bli alltmer etablerad under slutet av 1800-talet.

Den vanligaste definitionen av en serie är att den består av minst två sammanhängande sidoställda bilder i en sekvens. Den kan innehålla text, men behöver inte göra det. Texten ska komplettera bilderna och kan inte läsas fristående utan bilderna.

Några begrepp:

Grafisk litteratur är en term för tecknade serier och kommer från engelskans graphic novel. Termen har bland annat fått kritik för att den är för bred och kan förväxlas med litteratur. Detta underminerar seriernas ställning som egen konststart.

Graphic novel är i svensk översättning en serieroman. En längre serie tecknad i bokform.

Grafisk novell är det som man på engelska kallar graphic novella, vilket inte ska förväxlas med graphic novel. En grafisk novell är en novellliknade historia i serieform. Ibland använder man också beteckningen serienovell.

Sekvenskonst används som term för konstverk med sammankopplade stillbilder och som när de tolkas i en förutbestämd sekvens berättar en historia. Behöver nödvändigtvis inte ha något med serier att göra, men används sällan utanför serievärlden.

Källa: Seriewikin

Från webb till bok

Det började som en historia på en familjecommunity. Sedan har det bara växt. Berättelsen Anders Loves Maria har idag över en miljon läsare på webben. Nu ska det också bli en bok. Men detta är också en berättelse om ett författarskap som i viss mening har börjat i andra änden av en litterär karriär.

Text: Fredrik Swedemyr

– Målet för mig var att berätta den här historien. Det var själva syftet, inte att få ut en bok. Jag vet att det finns mycket status i det. För mig kvittar det och jag har nått ut till betydligt fler än om jag bara skulle ge ut en bok, säger Rene Engström.

Serien om Anders och Maria är en berättelse om att bli vuxen i en tid där sakers natur ibland kan kännas en smula godtycklig eller slumpmässig. Det är en historia om att bli vuxen och ta ansvar, men att också om att ibland vara barnslig och hitta sina egna vägar att samla ihop de där ansvarstagande vuxenpoängen. Rene Engström understryker samtidigt att det är en historia som utgår från betraktarens ögon.

– Hela berättelsen går ut på att läsarna ska tolka och läsa in sig själv i den. Sedan får de själva ta ställning till vad den handlar om, säger hon.

Likt många andra av vår tid har Rene Engström tidigt varit en profil på olika sociala forum och sajter. En kille som jobbade med familjecommunityn familjelycka.se hade fastnat för en självbiografisk presentation av Rene på nätet. Han kontaktade henne och historien om Anders Loves Maria tog form samma dag som hon fick uppdraget att göra en webbserie till sajten.

Rene Engström är född och uppvuxen i staden Prince George i västra Kanada och hennes föräldrar är svenskar i andra generationen med släktband till Norrbotten och Jämtland. I slutet av 90-talet hoppade hon av sina konststudier och bestämde sig för att flytta till Sverige. Hon har skapat webbserien Anders Loves Maria, som nu ska bli en bok. Hennes nästa stora projekt blir en webbserie om släktens utvandrarhistoria. FOTO: Fredrik Swedemyr

– Jag tog en lång promenad och skapade allting i huvudet och skrev ner det på papper. Det var en massa skisser som tog form. Jag hade bara två veckor på mig och det gick väldigt fort.

Communityn hamnade senare i en svacka och tog aldrig fart igen. I oktober i år släcks den ner helt. Men Rene fortsatte att publicera sin historia om Anders och Maria, som

nu har en egen domän och miljontals läsare världen över. För Rene Engström har nätet varit den självklara platsen att förmedla sina berättelser.

– Jag har sett att om man jobbar hårt och har lite tur så är det ett fungerande system. Det finns en infrastruktur på internet i alla fall på engelska. För mig fanns det inget annat alternativ, om jag inte skulle bli beroende av bidrag och stipendium, säger hon.

Gratis lönar sig

Samtidigt som de stora medieföretagen strävar efter att ta betalt för att läsare exempelvis ska få ta del av tidningarnas nätupplagor, så upprätthåller Rene Engström nätets gratis-kultur. Även om det bitvis har varit svårt att få ekonomin att gå ihop och att det ibland krävts en del jobb vid sidan av, är hennes serier fritt tillgängliga för världens alla läsare. Folk kan donera frivilligt på hennes sajt och tillräckligt många har klickat på pay-pal-knappen för att det ska gå runt.

– Det ska vara gratis. Folk är vana vid att webbserier ska vara gratis och det har redan bevisats att folk är väldigt villiga att betala i alla fall, säger hon.

Rene Engström talar själv om att hon inte är så bra på att kapitalisera sitt skapande. Men den framväxande populariteten på nätet har på samma gång blivit ett skyltfönster för den kommande boken.

– Det ger en bra exponering och fler som kan köpa boken. Folk vill gärna ha en kopia på något man älskar, fortsätter hon.

Från digital frihet till bok

Rene Engström hade inga planer på att det skulle bli en bok av Anders Loves Maria. Hon använder hela den digitala frihetens potential i sitt skapande och experimenterar gärna med formen.

– Jag använder webben fritt. Jag kan göra en sida som blir väldigt lång en dag och ha bara en ruta en annan. Ibland kan jag lägga upp en bild istället för en serie. Jag experimenterar och det tycker jag är jättekul, säger Rene Engström, som nu står inför utma-

Webbserien Anders Loves Maria har läsare över hela världen. Nu ska det också bli en bok. Serien finns på www.anderslovesmaria.reneengstrom.com

ningen att transformera denna frihet till ett tryckt format.

– Men som bok är det jättesvårt, framförallt i början. Hade jag varit smart hade jag bara använt svartvitt och samma format. Det är billigt att trycka och framförallt ganska enkelt. Det skulle i varje fall vara mycket enklare än nu när jag försöker montera 300 sidor som ser helt olika ut.

Boken ges ut av det amerikanska förlaget TopatoCo som huvudsakligen grundades utifrån tanken att trycka webbserier. Man har därför en särskild förståelse för hur man på ett bra sätt förvandlar ett digitalt berättande till tryck.

– Jag har fått ganska många tips för hur man kan presentera något bra. Om man ska vara petig kanske man ska förändra storle-

ken på pratbubblorna, men de skulle aldrig gå in och säga hur en sida ska se ut eller vad jag ska berätta. Jag har dess fulla stöd.

Bild eller bubbla

En slags grundläggande definition på en serie är att de ska bestå av bilder i en sekvens. Därutöver finns det naturligtvis en rad olika varianter, där olika uttrycksätt balanseras mellan bild och text.

– Min metod är att skala bort så mycket text som möjligt. Om jag har onödig text, så tar jag bort den. Jag håller mig till kärnkänslorna och jag jobbar mycket mer med ansiktsuttryck och miljöstämning än något annat. Jag vill inte ha en helt tom textfil heller. Men det ska vara en väldigt fin

balans. Det ska lyfta storyn och inte tynga ner den. Känslan är oerhört mer viktig för mig än vad folk säger. Folk säger en jävla massa goja. Jag kände speciellt i början att jag var tvungen att bygga upp en slags unik personlighet för alla figurer. Men jag droppade det ganska snabbt. Det är väldigt lätt att ens karakterer blir ensidiga och att de låter likadant. Jag tror man kan få fram väldigt trovärdiga karakterer genom att bara visa den mänskliga sidan av dem. Man kan ju säga något, men känna är en helt annan sak och det försöker jag lyfta fram. Jag säger kanske: Å vad glad jag är för din skull, men känner samtidigt en inre ångest. Det tycker jag är viktigare att få fram.

Rene Engström bygger sina historier utifrån ett manus som i stora drag går från A till Ö. Men vägen dit kan se väldigt annorlunda ut. De karakterer hon skapar får en stark betydelse för vilken riktning berättelsen tar och det är inte alltid hon själv som håller i kompassen.

– Jag har vissa moment som är klarlagda. Men jag litar på att jag har bra karakterer som ska ta mig dit på ett vettigt sätt. De har sagt emot mig några gånger. Nu vill vi göra så här istället, så jag har fått göra om vissa bitar. Jag har ändå hållit mig till samma story. Det är lite galet, jag pratar med dem och har en dialog med dem. De är mina nära vänner. Det är inte en dialog i den meningen att jag sitter och snackar med mig själv, men de är verkliga för mig, som riktiga människor.

Berättelser utan sensmoral

En bra berättelse är enligt Rene Engström fri från övertydlig sensmoral och hon gillar när varje upplevelse är unik.

– Därför tycker jag det är jättespännande med berättande i form av TV-spel. Det är inte många som lyckas med det riktigt bra. Men jag gillar olika interaktiva berättelser, säger hon.

Rene Engström väcker gärna debatt och känslor med sina berättelser. Men hon vill inte ta ställning och skapar sina berättelser utan moralisk underton.

– Jag har en åsikt, men det är inget jag tänker slänga på folk. Många frågor som ligger människor nära om hjärtat tas upp i Anders Loves Maria, alltifrån livet, döden till otrohet och kärlek, men jag tar ingen ställning till det. Folk tror jag gör det. Vissa tolkar det som att jag dömer, vissa tolkar det som att jag är i helt motsatt ställning och försöker definiera vad jag egentligen vill säga. Det tycker jag är jättekul, det väcker debatt och får folk att tänka. Men jag dömer inte. Folk får tro precis vad de vill. Skriver man för att man vill få fram något, blir det lätt för ensidigt och väldigt svårt för folk som har en motsatt åsikt att ta till sig eller ens fundera kring. Det blir så svartvitt och livet är inte alls svartvitt i mina ögon. Det är fullt av många grå nyanser, säger Rene Engström. ■

Mer om serier på webben

Medelålders Plus är en serie om ett äldre par som lever ett vardagligt liv. En serie om hur man hanterar livet när man börjar bli gammal, om vardagens små förtretligheter och glädjeämnen. Det är också en serie som blivit oerhört populär hos en bred allmänhet och som bland annat belönats med det prestigefyllda Adamsonpriset. Sven-Bertil Bärnarp heter mannen bakom Medelålders Plus och han tillhör själv kategorin som blivit seriens titel.

Läs mer på www.framsidan.net

MELLAN PIXLAR OCH KÄNSLOR

NYA IDEAL VÄXER FRAM I DIGITALA VÄRLDAR

Det är i stora drag en värld av och för män. Inte sällan bjuder den på actionfyllda äventyr och stereotypa hjältefigurer. Men det är en värld i förändring och berättandet i form av välskrivna manus har fått allt större roll i skapandet av data- och TV-spel. Story designer Christofer Emgård är en av krafterna bakom denna trend.

Text och bild: Fredrik Swedemyr

– Först och främst har produktionsvärdet höjts markant. Man satsar mycket mer på bra skådespeleri, musik och visuella effekter, man lägger helt enkelt mycket mer pengar på att producera bra spel. Nu har det också blivit mer och mer vanligt att man hyr in författare för att försöka få upp nivån på storyn. Det är väl det ena. Det andra är att det börjar komma alltmer intressanta genuina interaktiva storyexperiment. Nu senast Heavy Rain till Playstation 3. Det är spel som man inte vet riktigt om man ska klassa som ett spel eller som den interaktiva filmen som man hyllade på 90-talet, men som aldrig blev något. Den kanske nu närmar sig att faktiskt bli av och det tycker jag är skithäftigt, säger Christofer Emgård, story designer på spelföretaget Massive Entertainment i Malmö.

Storyn gör skillnaden

Även om nu 80-talets blippande TV-spel i sig blivit en kult, så har det skett en stark utveckling från den tidens pixliga spel till dagens mer eller mindre episka spelupplevelser. Det är fortfarande tekniken som i stor utsträckning driver spelutvecklingen på sin väg in i våra vardagsrum. Själva spelkänslan eller det som i spelvärlden kallas för ”gameplay” och grafiken är inte sällan det man sätter i första rummet. Men berättandet har fått en högre

Christofer Emgård skriver manus till data- och TV-spel. För två år sedan blev han nominerad till Writers Guild of Americas pris för bästa spelmanus. Även om det fortfarande är mycket tekniken som driver spelutvecklingen, ser han att berättandet får större utrymme.

status i branschen. När spelföretagen väl har den där häftiga grafiken eller mekaniken som man vill ha, kan de lägga ner stora resurser på att få till en bra story. Det blir i slutändan också det som kan göra skillnaden mellan

ett riktigt bra spel och en medioker kopia på något annat.

– Det som blir mer och mer starkt är kontexter, som när Red Dead Redemption kom, ett västernspel, som för mig

personligen hade en väldig appeal. Nu är jag inget västernfan, men de har lyckats skapa en Sergio Leone-känsla och driver snyggt med en massa pastischer. Det fascinerar mig väldigt mycket. Nu är jag väldigt storysökande och köper bara spel där kontext och berättelse intresserar mig. Man ser hur de marknadsför det, att de lyfter fram storyn väldigt starkt. Men gameplay-mekaniken är egentligen den samma som tidigare. Här blir kontexten en differentierade faktor som kan sälja spelet, säger Christofer Emgård vidare.

Samtidigt har man idag också tekniskt sett pressat det mesta ur spelkonsolerna. Det finns därför utrymme för att skapa andra värden kring spelen än de rent tekniska. En förhoppning Christofer Emgård hyser är naturligtvis att det i detta utrymme ska ges mer plats åt berättandet.

– Jag tror faktiskt att det är på väg att hända lite grand. De olika genrerna börjar stratifieras ganska mycket. Ett skjuta-spel är numera ett skjuta-spel. Det har vissa egenskaper och funkar på samma sätt oavsett vilket företag som skapat det. När det blir så, då måste man börja lyfta fram andra värden istället. Vad skjuter jag? Var skjuter jag och varför? Då tror jag också det kan komma en punkt där jag till exempel i egenskap av min roll, om jag nu lyckas klättra ännu högre upp i hierarkin, en dag kan komma och säga: Okej jag vill göra en skjutare som handlar om det här. Då vet alla vad spelmekaniken är och då behöver man inte fundera så mycket över det. Men däremot vad det är vi vill berätta.

Spelmediets dynamik

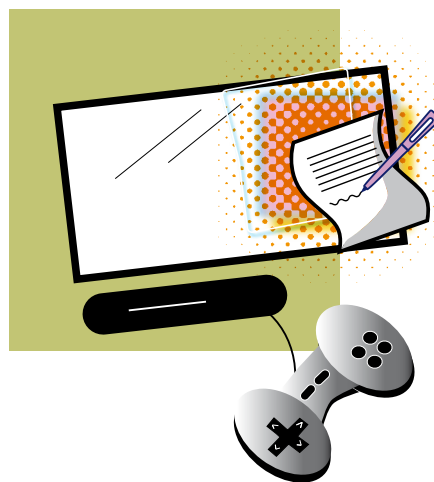
Att skapa ett spel är ett lagarbete, en kollektiv process där alla har sina definierade uppgifter. Manusarbetet är en pusselbit bland många. Även om det finns vissa likheter med att skriva filmmanus, inte minst när det kommer till dialogen, är det ett skrivande som också kräver att man som manusförfattare har en förståelse för formen.

– När jag skrev *World in Conflict* till exempel så var det på många sätt som att skriva

filmmanus. Men det faktum att man måste involvera spelarna och förutsätta hur de plockar upp berättelsen kan skilja sig markant. Det kan vara att de spelar en timme en dag. Sedan går det två veckor och så spelar de en timme till. Hur kan jag då hjälpa dem att fortfarande förstå och hänga med i vad som händer? Man kan heller aldrig förutsätta att spelaren bryr sig eller är uppmärksam på det som pågår. Därför kan det vara bra att skapa redundans i berättandet så att du får samma information från olika håll och på olika sätt. Det är sådant som gör spelmediet lite speciellt och lite annorlunda från annat.

Nominerat manus

Det amerikanska fackförbundet för manusförfattare till TV och film, Writers Guild of America, har sedan 1949 delat ut pris för bästa manus. 2008 delade de för första gången ut pris för bästa spelmanus. Christofer Emgård

nominerades för sitt arbete med manuset till *World in Conflict*. Priset gick till manusförfattaren David Ellis, som skrev storyn till spelet *Dead Head Fred*. Men nomineringen och det faktum att någon uppmärksammade spelmanus har i viss mening bidragit till att höja spelens rent kulturella status.

– I själva verket var det här något nytt inom spelvärlden och hade därmed ingen historia och egentligen ingen tyngd heller.

Men däremot i allmänrummet var det väldigt stort. Writers Guild of America började plötsligt uppmärksamma den här sidan av kulturen och ge den samma status som man ger filmer på ett sätt. Nu är det visserligen bara ett pris i alla deras kategorier som handlar om spel. Likväl var det ett steg in i det rummet och det var det som jag tror gjorde att det fick ett så stort genomslag här hemma. Det hjälpte till att föra in spel i folks medvetande.

Mot nya ideal

Även om det säljs allt fler spelkonsoler och spel får fler dimensioner i form av digital träning, sångtävlingar eller bra berättande, så är det en värld som i hög grad präglas av män. Branschen som helhet har, vilket Christofer Emgård tycker är olyckligt, idén att man gör spel för tonårsgrabbar. Detta bidrar till en del stereotypa bilder, där en man kan gestaltas i tung stridsutrustning med stora gevär sidan om en kvinna i stringtrosor och bröst större än hennes eventuella vapen.

– Jag tycker det är för jävligt. Branschen som helhet tror fortfarande att vi huvudsakligen gör spel för 15-åriga killar. Det involverar allt ifrån att tjejerna ska ha gigantiska bröst och att det ska vara lätt att förstå. Man får inte ha för komplexa eller emotionella koncept i storyn. Det finns en massa sådana aspekter och det tycker jag är skit. Det är tyvärr lite av en ond cirkel. Vi har för lite tjejer i produktionen, som gör att vi inte får in den aspekten på det som det skulle innebära att ha tjejerna med. Sedan kan man alltid diskutera exakt vad den aspekten är. Men att det finns någonting, det är inget snack. Skulle det vara 50 procent tjejer här, så skulle våra spel se annorlunda ut. Det är jag övertygad om, säger Christofer Emgård, som också kan se en förändring även på detta planet.

– Lyckligtvis börjar det dyka upp allt fler spel som bryter den trenden. Mass effect serien är ett bra exempel. De spelen har bra kvinnliga hjältar, som inte bygger på fantastiska kurvor, utan som bygger på lite jävlar anamma och ett sätt att ta för sig. Men som

inte heller bygger på att det kanske är män i kvinnlig form, utan är bara bra kvinnliga karaktärer. Lite som Ripley i Aliens. Mer sådant vill jag se, mer sådant vill jag göra för att öppna upp hela den delen av branschen.

Kulturuttryck med växande acceptans

Att öppna upp spelvärlden för både kvinnor och män i olika åldrar handlar till viss del om ett ganska simpelt marknadsekonomiskt tänkande. Det finns helt enkelt fler målgrupper som kan vara mer eller mindre kapitalstarka och få spelföretagens bokslut att gå ihop. Men ur ett mindre krasst perspektiv handlar det också om att förvalta ett kulturuttryck som får allt större acceptans.

– Under hela 80-talet och 90-talet levde vi med Super Mario och de här spelen, som till synes inte erbjuder mer än bara ren underhållning under den tiden de varar. Då kan jag tänka mig att det grundlades en idé bland dem som inte spelar att det här är inte något bra och så lever den bilden kvar. Spelen

utvecklas men bilden lever kvar. Kombinerat då, om du tar en tjej som tittar på det och ser Tomb Raider där Laura Croft springer runt med jättebröst och svankar. Det är klart då hade jag som tjej också tänkt: Vad fan är det här? Vad går det ut på? Men om man då skulle visa upp Heavy Rain å andra sidan. Det kanske inte är det bästa dramat där ute i världen om man jämför med många filmer, men ett spel som verkligen försöker bygga upp en historia om en man som har förlorat sin son i en bilolycka, hans fru har lämnat honom och han försöker reparera sitt liv. Det är en diskbänksromatik blandat med en mordhistoria som ligger under ytan. Där tror jag att många som inte har haft att göra med spel tidigare skulle tänka att det där verkar ju kul, förutsatt att man kanske gillar att läsa deckare. Det skulle det öppna upp tror jag. Jag hoppas bilden och förhållningssättet är på väg att förändras. Det går inte fort, men att det är på väg åt rätt håll.

Känsorna som driver

Att engagera någon emotionellt är det som driver Christofer Emgård. Det är också det som han tycker är nyckeln till en bra spelupplevelse. Något som ibland handlar om att visa det absurda i en situation, som att släppa en kärnvapenbomb över sin egen stad för att rädda den.

– Något riktigt bra i spelväg ska utmana dig att tänka på nya sätt. Du ställs inför problem och om du är väldigt engagerad kan det, om man ska ta det till sin extrem, lära dig något om dig själv i de val du gör. Den potentialen är oerhört spännande och det är dit jag skulle vilja dra spelutvecklingen. När vi kan placera en spelare i en situation som han eller hon normalt inte skulle hamna i och ge personen två alternativ på ett problem och där man är så pass emotionellt investerad i varje alternativ att man måste ge upp något för att välja det ena eller andra, då har vi kommit någonstans. Får det i sin tur honom eller henne att fundera över hur han eller hon fungerar. Då har vi uppnått något stort, säger Christofer Emgård. ■

Har du hört om Litteraturbanken?

Litteraturbanken är en webbplats som gratis erbjuder svenska klassiker i en pålitlig, elektronisk utgåva. Den är till för alla men i första hand tänkt för forskare, universitetsstudenter, gymnasister och en litterärt intresserad allmänhet.

Läs mer på www.framsidan.net

Corporate storytelling

– inte bara för storföretagen

Berättelser har en förunderlig kraft att kommunicera budskap och skapa identitet. Varje folk, varje by och varje familj har sina berättelser. Men även vår tids nya gemenskaper har bruk för sin specifika historia.

– I framtiden kommer alla företag och organisationer att se till att ha koll på sitt berättarkapital, säger Matts Heijbel, storyteller.

Text: Tove Eriksson

Muhammed bor i Malmö, men har en bakgrund som flykting från Irak. Han får jobb inom hemtjänsten i Malmö stad och på sin första dag ska han bland annat besöka 82-åriga Maria. Arbetsledaren berättar för honom vad han ska göra där; städa och handla och hjälpa Maria att ta en dusch. Men han varnar för att Maria troligen inte kommer vilja ta en dusch, det vill hon nästan aldrig. Hon tycker att det är obehagligt att bli hjälpt av okända människor. Och vill hon inte så ska han låta det vara. Men Muhammed får en idé. När han har städlat och handlat säger han till Maria att det är dags för hennes spabehandling. Maria blir förvånad. Hon har aldrig varit på spa. Det närmsta hon har kommit är besök på kallbadhuset med den framlidne maken i ungdomen. Hon förstår att Muhammed är en klurig typ, men tycker samtidigt att det är lite charmigt, så hon kliver i morgonrocken och infinner sig i badrummet. Där har Muhammed tändt ett doftljus som luktar lavendel, satt på arabisk musik i sin mobiltelefon och hängt en handduk över lampan för att dämpa belysningen. Maria ger honom lov att hjälpa henne med hygien, vilket han sköter mycket respektfullt. Det blir ett speciellt tillfälle, och i fortsättningen ser Maria fram emot sina spabehandlingar.

Matts Heijbel jobbar med corporate storytelling och hjälper företag och organisationer att hitta berättelser som kännetecknar verksamheten. FOTO: Christer Hansson Vandrare

Det är Matts Heijbel som berättar historien. Han jobbar med corporate storytelling, alltså med berättelser om företag och

organisationer. Exemplet han tar kommer från hans arbete med Malmö Stad, när kommunen letade efter berättelser som kunde spegla det nya Malmö.

– Berättelsen kom fram under en workshop och den är ett guldkorn, ett kapital. Det beror på att den visar på så många olika saker. Den visar att Muhammed är en entreprenör, den beskriver ett vackert möte mellan kulturer, den överför kunskap, den kan locka unga människor att jobba med äldre och den visar hur duktiga de anställda i Malmö stad är.

Inte bara marknadsföring

Corporate storytelling är ett begrepp som kanske främst förknippas med marknadsföring. Och visst är det ett kraftfullt verktyg att använda för att skapa en positiv bild av ett företag eller en organisation, i syfte att sälja. Men Matts Heijbel menar att det är så mycket mer, något som gör nytta för såväl medarbetare som brukare eller konsumenterna.

– Om man hittar bra, sanna historier att berätta om ett företag så kan det också vara en hjälp vid rekrytering. Rätt personer, som vill utträta något, söker sig då till det företag som passar dem. Det innebär att företaget får bra personal vilket också gynnar konsumenterna. Corporate storytelling kan också vara ett redskap för att arbeta med ledarskap, eller med stämningen på en arbetsplats.

– En chef som lyssnar på och berättar anekdoter om en anställd som har gjort något bra, är en bra chef. Det är också bra med en chef som berättar historier för att föra vidare kunskap. Och för att vi som jobbar tillsammans på ett företag ska känna att det är meningsfullt så behöver vi berättelser om varför vi gör vad vi gör, vad som förenar oss och vart vi är på väg.

Företag nutidens byar

Matts Heijbel har en bakgrund som antropolog och etnolog, och drar paralleller mellan de grupper människor tillhörde förr och idag.

– Företag och organisationer är dagens motsvarighet till byar eller stammar. Förr hade man sagor och berättelser för att föra vidare värderingar, koder och moral. Det är samma sak idag, vi berättar fortfa-

rande. Att berätta är att vara människa. Det är inte bara i arbetslivet som historierna finns och behövs. De stärker också gemenskapen i en familj, i en släkt eller i en grupp av vänner.

– I alla grupper finns det människor som har en naturlig begåvning när det gäller att berätta en bra historia. Alla känner vi ju bra berättare, säger Matts. Han jobbar med föreläsningar och fortbildning inom ämnet storytelling. Han hjälper företag och organisationer att leta fram berättelserna som kan hjälpa dem att profilera sig, utvecklas och marknadsföra sig. Men det handlar inte om att fabricera berättelser som inte finns där.

Nej, bibliotek kan ha stor nytta av att hitta sina egna historier. Inte minst för att stärka sig i tider av besparingar. Att hitta sina berättelser kan vara att bygga upp ett försvar mot nedläggning.”

Matts Heijbel

– Absolut inte. Jag hävdar jättebestämt att verkligheten duger. Den jätteduger. Det gäller bara att hitta de bra berättelserna och sedan om att lära sig använda dem medvetet. Ofta använder Matts workshop-formen när han arbetar med personal inom ett företag eller en organisation. Och för det mesta kommer det fram bra historier, när människor väl börjar tänka efter.

– När de förstår vad det handlar om så börjar de berätta. Så samlar vi in berättelser, och ofta är de suveräna, som den om Muhammed och den gamla damen.

Storytelling för bibliotek

När man säger corporate storytelling är det inte konstigt om tankarna i första hand går till företag och stora märken, som förknip-

pas med kända historier. Många har hört om Ikea-grundaren Ingvar Kamprads småskaliga företagande på den småländska landsbygden eller om hur Coca-Cola kom till när en apotekare experimenterade för att hitta medicin mot huvudvärk. Men Matts Heijbel menar att corporate storytelling är till för alla - små som stora, vinstdrivande eller ej. Bibliotek är inga undantag.

– Nej, bibliotek kan ha stor nytta av att hitta sina egna historier. Inte minst för att stärka sig i tider av besparingar. Att hitta sina berättelser kan vara att bygga upp ett försvar mot nedläggning, säger Matts Heijbel och delar med sig av några tips. - Man kan hitta berättelser om dem som jobbar på biblioteket, om besökarna och om vad biblioteket betyder för dem, om saker som har hänt på biblioteket. Biblioteken borde samla på sig en repertoar av berättelser om allt bra man har gjort för användarna, så att alla förstår värdet av att de finns. Skryta lite! Jante är inte bjuden, och om han kommer så kastar vi ut honom, säger Matts och skrattar.

Han avslutar, som han började, med en berättelse. Denna gång om just ett bibliotek.

– När jag var i femtonårsåldern så hittade jag en bok i hyllorna på mitt lokala bibliotek. Den handlade om mossarnas folk i Danmark och hade bilder på en man som hade bevarats så bra i en mosse att man kunde se hans skäggstubb och kläder. Jag tyckte att det var så spännande att jag minns det som ett magiskt ögonblick. Boken påverkade hela min världsbild och gav mig en riktning som förmodligen ledde till mina studier i socialantropologi, etnologi och religionsvetenskap på universitetet. Utan den hade jag kanske inte jobbat med det jag jobbar med idag. Ja, den berättelsen hade en bibliotekarie kunnat berätta - om hur en bok han lånade ut förändrade livet för en pojke. ■

TIPS

Hör Matts Heijbel berätta mer om corporate storytelling på Bok och bibliotek fredagen den 24 september kl. 10.30!

Foto: Casia Bromberg

3 frågor

Dorotea Bromberg Förläggare

Vad är det som gör en riktigt bra berättelse enligt dig?

Att berätta en fängslande historia är en stor konst.

Det handlar främst om språket som ska vara tillräckligt klart, originellt och personligt. Läsaren ska ryckas med från allra första stund, från allra första mening. Innehållet i historien är självklart också viktigt, men utan ett medryckande skönlitterärt språk faller den bästa berättelsen pladask. Och vips är läsaren borta.

Tror du att berättelsernas innehåll påverkas av nya format, ny teknik och hur de därmed presenteras, och av vem? På vilket sätt?

Nej, jag tror inte att berättelsernas innehåll påverkas särskilt mycket av nya format och ny teknik. Inte de goda berättelserna i alla fall. Däremot skapas det kanske nya former som kan utvecklas till något intressant i framtiden. Än så länge har jag dock inte sett någon kvalitet i sådant som jag hittills läst: det är många som pratar om twitterromaner, interaktiva böcker med mera. Hur berättelserna presenteras har inte heller någon större betydelse. Precis som det inte har någon betydelse ifall böckerna är skrivna för hand, på maskin eller på datorn. Det är lika svårt, eller lika lätt, att skriva och läsa dem. Samma gäller ljud- och e-böcker. Även om upplevelsen kan skifta när man till exempel läser en bok och när man lyssnar på den. Men så har det alltid varit och upplevelsen kan vara lika stark även om det är lite annorlunda.

Vad är särskilt kännetecknande för vår tids berättande?

Det är svårt att generalisera. Men allmänt kan jag säga att ordet ”jag” har fått väldigt stor plats i dagens moderna västerländska litteratur. Inte minst i Sverige. Och så kan man se att författarna idag (särskilt den yngre generationen) gärna vill blanda verklighet och fiktion i sina berättelser. De hittar gärna på historien och kallar den sedan för ”true story”. Man anser att det blir intressantare det sättet. Tycker författarna och inte så sällan läsarna. Självt tror jag att det är en modenyck som ingen seriös författare behöver bry sig om särskilt mycket.

Jag känner i varje fall att berättelser lever gott i våra dagar. Och jag är inte det minsta orolig för berättelsens framtid. Helt oavsett vilka fina nya trender eller manicker man hittar på.

Ny konsulent

Från och med augusti är Erika Ågren ny konsulent på Kultur i Väst och Regionbiblioteket. Erika ska framförallt jobba med frågor som rör ungdomar och bibliotek.

– Jag ser fram mot att vara i ett sammanhang där jag får tid att arbeta med utvecklingsfrågor, säger Erika.

Erika kommer närmast från Göteborgs stadsbibliotek där hon sedan januari 2008 arbetat som mediasamordnare och innan dess som bibliotekarie på Dalheimers Hus och stadsbiblioteket avdelningen Barn, unga och specialmedia.

Norrländska

Erika är född och uppvuxen i Nedre Bäck utanför Skellefteå. Sommaren 1996 packade hon väskorna och flyttade till Göteborg för att läsa Litteraturvetenskap.

Efter några år började hon pendla till Borås och studier på BHS. Efter examen 2001 blev det pendling till Uddevalla i cirka ett år för ett vikariat på Norgården och på Stadsbiblioteket och därefter vikariat i Kungsbacka. Samtidigt tog hon klivet in på stadsbiblioteket i Göteborg där hon sedan 2004 mer eller mindre arbetat som bibliotekarie.

Nu ser hon fram mot arbetet som konsulent och hon tror att hon kommer att lära sig mycket.

– Det kommer att bli väldigt spännande och det kommer att bli roligt att inte bara jobba i en praktisk vardag, utan att i ett sammanhang få tid och möjlighet att arbeta med utvecklingsfrågor. Jag ser fram mot det jättemycket, ler Erika.

Kultur i Väst och Regionbiblioteket hälsar Erika Ågren välkommen som ny konsulent.
FOTO: Helén Andersson.

Text: Helén Andersson

Bli inspirerad

Mångspråkiga mötesplatser - inspirationsdagar arrangerade av ESF-projektet Det mångspråkiga biblioteket.

- Skövde 25 oktober
- Trollhättan 26 oktober
- Göteborg 15 november
- Borås 16 november

För anmälan och information: www.bibl.vgregion.se. Klicka på kurser/seminarier.

Ambassadören i Vara

Kicki Jaballah arbetar som kulturhandläggare på Vara bibliotek och brinner för att få nyanlända flyktingar till biblioteket och inlemmade i det svenska samhället. Hon vill att biblioteket ska jobba med många kulturella områden och fungera som en mötesplats för alla människor.
– Biblioteket är en neutral plats som rymmer allt och alla.

Text och bild: Helén Andersson

Kicki är en kändis i Varatrakten. Det är många som vill arbeta med henne efter att hon i somras debuterade som sommarprattare i Radio Skaraborg. Senaste erbjudandet handlade om att vara fotomodell för en kampanj för ett kosmetikamärke som ska lanseras i Skaraborg.

– Alla känner apan, skrattar Kicki generat när jag kallar henne kändis. Mitt dagliga arbete är på biblioteket och det är här jag vill fortsätta jobba med mänskliga möten.

Från Tunisien till Stora Levene

Kicki är fortfarande brun efter att ha tillbringat sommaren i gamla hemlandet Tunisien. Hon och familjen reser dit minst en gång om året och det var där hon träffade sin man.

– Han bodde granne med oss i Tunisien och var hemma på besök från Sverige. Vi började prata och pratade ännu mer i telefon när han återvände till Sverige. Våra samtal resulterade i att han på gammalt sätt frågade mina föräldrar om min hand, berättar hon.

I Sverige började Kicki genast läsa svenska på SFI och så småningom komplettera sina betyg från Tunisien till en svensk gymnasiebehörighet.

– Jag ville så snabbt som möjligt komma in i det svenska samhället och språket är en viktig del i detta.

Kulturentreprenör

– Jag hade ganska snart efter att jag kom till Sverige bestämt att jag ville jobba med kulturism. Jag älskar ju att resa, skrattar hon och det sägs ju att man aldrig blir profet i sitt eget land. Förklaringen till det är ganska enkel, slår hon fast. I det land, stad eller samhälle man är uppvuxen i har omgivningen ofta en färdig bild av mig som person. Alla vet vem man är och hur man är. Det kan vara svårt för omgivningen att acceptera en utveckling, det stämmer ju inte med den förutfattade bilden. Själv kunde jag inte börja leva och utvecklas på riktigt förrän jag flyttade från mitt gamla hemland Tunisien. När man kommer till ett helt nytt ställe har man mycket större chanser och möjligheter att skapa en helt ny bild av sig själv.

Alltså övergav Kicki sina gamla planer på att bli jurist och började utbilda sig till kulturistrentreprenör och sin praktik gjorde hon på Vara kommunhus. Samma år började Vara konserthus ta form och Kicki blev kontaktad för att hjälpa till med marknadsföringen.

Året är nu 2006 och regeringen har utsett det till ett mångkulturår. Kicki får anställning som mångkulturambassadör och producent på konserthuset och arrangerar allt från orientalisk dans till en omfattande världens dag.

– Sedan föddes vår yngste son, Josef. Under min mammaledighet ringde Gunlög Thorstensson från biblioteket och frågade om jag ville jobba några timmar då och då som assistent. Jag visste ingenting om bibliotek, men jag är nyfiken av mig och det var lagom med några timmars arbete då och då.

Samarbete

Samma år hade Vara kommun skrivit kontrakt med Migrationsverket om att ta emot flyktingar. På biblioteket började Kicki fundera över hur biblioteket skulle kunna hjälpa dessa nya invånare att inlemmas i Vara och i det svenska samhället. Hon inledde ett samarbete med kommunens flyktingsamordnare och de kom överens om att Kicki skulle hålla i samhällsinformationen för de nyanlända.

– Jag bjöd in konsumentvägledare och engagerade studieförbund, men allt skedde i en miljö som liknar ett klassrum och många av de här människorna är vana att arbeta med

FAKTA

Namn: Kicki Jaballah

Ålder: 39 år

Familj: Man och tre barn – en son som är 17 år, en dotter som är 15 år och en son som är 3 år.

Bor: I Stora Levene i Vara kommun

Intressen: "Att umgås med familjen och att resa. Jag älskar golf också, men hinner tyvärr inte med det längre. Och så gillar jag dans och kläder och att umgås med vänner. Men störst är mina barn."

Läser: "Förr läste jag gärna självbiografier, speciellt från andra länder. Men så började jag ifrågasätta innehållet i några böcker och har tagit en paus från genren. Jag har en svensk favoritförfattare i Olov Svedelid. Genom honom har jag fått en bra bild av Sverige och av Stockholm."

Kuriosa: Kicki hade en period en klädbutik i Lidköping där hon sålde märkeskläder vilket förklarar hennes intresse för kläder.

händerna. Det måste finnas roligare sätt att undervisa på, tänkte jag.

Kicki funderad på hur hon själv upplevde det att komma till ett nytt land, hur lätt och snabbt det gått för henne att få svenska kamrater eftersom hon själv varit aktiv i att lära sig allt om sitt nya hemland. Så kom hon på idén med en cykelkurs. Särskilt många av kvinnorna kände sig ensamma och instängda i det nya landet och ingen hade körkort. Hon fick låna cyklar av kommunen och av den lokala cykelhandlaren.

– När alla, utom en, hade lärt sig cykla hade vi en högtidlig utdelning av personliga cykelkörkort. En mycket uppskattad kurs, konstaterar Kicki som raskt fick fler idéer och arrangerade en simkurs för kvinnorna och en matlagningskurs för männen.

Med de praktiska kurserna kom också fördomar och olika syn på varandra upp till ytan. En del var emot att kvinnorna skulle lära sig cykla och simma, andra att männen skulle laga mat. Detta gav upphov till många diskussioner där Kicki tycker det är bra att hon som kvinna, muslim och invandrare kan vara en förebild.

– Jag har många invandrarkompisar som lyckats och vi är några stycken som är på väg att skapa en kvinnogrupp, ett nätverk av kvinnor i yrkeslivet. Vi vill utveckla flyktingpolitiken, bli förebilder och pusha andra att nå sina mål.

Vara Ambassadör

Vara kommun är en liten kommun som månar om att få nyinflyttade, både svenska och utländska, att trivas och stanna kvar i kommunen.

– Vi har ju inte så mycket att konkurrera med i lilla Vara, säger Kicki, så tillsammans med integrationsenheten skapade vi Vara Ambassadör.

Vara Ambassadör är en mötesplats där etablerade och nya Vara-bor blir matchade för att kunna umgås på fritiden. Den som bott en längre tid i Vara kommun träffar någon med samma intresse men med en annan bakgrund.

– Det är viktigt med sociala nätverk för att trivas och jag tror också att det kan hjälpa till att öka toleransen mellan människor och förståelsen för olika förhållanden på olika platser, säger Kicki och citerar vad hennes chef Gunlög Thorstensson brukar säga ”Det kvittar om man kommer från Borås eller Basra, alla har samma behov av att känna sig sedda och välkomna dit de kommer”.

Det talande albumet

Genom arbetet med att matcha folk fick Kicki kontakt med många som ville berätta sin historia.

– Alla har något att berätta som vi andra kan ta del av och jag vill ju jobba med möten mellan människor för att öka förståelsen för varandra.

Hon började fundera på hur hon skulle ta tillvara på alla dessa historier och när hon var på en mångkulturkompetensdag i Göteborg, som bland annat handlade om muntligt berättande, kom hon på vad hon skulle göra. Tillsammans med två praktikanter satte hon igång projektet *Det talande albumet*, med underrubriken *Har du rötter under dina fötter*. Syftet med projektet var att genom det muntliga berättandet öka kunskapsöverföringen mellan människor och generationer.

– Eftersom rubriken på projektet var *Det talande albumet*, var uppgiften att de personer vi valde skulle berätta om en bild i sina fotoalbum. Någon familj är på flykt och hade inte med sig något fotoalbum, då fick de berätta fritt. Vi dokumenterade genom att filma och av fyra timmars inspelat material blev det en timme färdig film som jag bland annat hoppas att skolorna ska använda sig av.

– Ökar vi det muntliga berättandet och kunskapsöverföringen mellan människor och generationer, kan vi öka förståelsen och toleransen för varandra.

Vardagen och framtiden

Utöver de vardagliga sysslorna på biblioteken i Vara och i Kvänum och utöver sitt en-

Kicki Jaballah hade med sig ett olivträd från sitt senaste besök i Tunisien till biblioteket i Vara. – Olivträdet symboliserar det ett bibliotek står för, nämligen glädje och kunskap, säger hon.

gagemang med Vara Ambassadör, vill Kicki utveckla biblioteket till en mötesplats för alla människor i alla åldrar.

– Biblioteket är en neutral plats där böckerna är kärnverksamhet och jag skulle gärna öka vårt bestånd av litteratur på andra språk. Men biblioteket skulle också kunna vara en plats för så mycket mer. Biblioteket har sådana resurser och en enorm potential som jag skulle vilja utveckla och jobba med. Redan nu arbetar vi inom många kulturella områden och det är synd att placera bibliotekarierna i olika fack, för kultur innefattar ju allt.

– Jag vill fortsätta jobba för att människor, både svenskar, invandrare och flyktingar, ska bli mer öppna och nyfikna på varandras kulturer. Jag vill sudda ut gränserna och få kulturerna att flyta in i varandra. Jag brinner för kulturen, för mänskliga möten och ömsesidiga utbyten. Jag hoppas att jag hjälper dem jag möter att forma sin väg och förhoppningsvis påverka hans eller hennes syn på framtiden och livet här i Vara i Sverige. Mina kära svenska vänner brukar säga att delad glädje är dubbel glädje och att den bästa glädje är den vi upplever med och bland andra människor. Det är min drivkraft. ■

Om jag hade ett bibliotek...

I det här numret av Framsidan är det trollkarlen Carl Einar Häckner som skriver om konsten att berätta.

En bra bok är en berättelse som är osynlig i sin struktur. När du dras in i den blir du hypnotiserad av berättandet och är inne i boken. Det är fint. Tänk vilken gåva att vi kan läsa. Och berätta. Berätta hur vi vill. På scen, i bok, i text till och med utan ord. Det finns ingen gräns för kommunikation mer. Vi har sms, mail, Twitter, facebook och mobiltelefonen.

En god bok i mitt bibliotek är ändå bäst. En bra bok ger avtryck på ditt inre på ett djupare plan. Jag får kontakt med mitt undermedvetna och dras in i mina egna reflektioner av vad jag läser. Skapar bilder inne i mitt huvud.

Ibland kan jag vara rädd för en bok. Eller blir uttråkad. Om den inte fångar mig orkar jag inte läsa färdigt. Eller så ger jag den en ny chans senare i livet. Som med trollerinumner. Vissa nummer får ta den tid det tar. Det går inte att vara mogen för allt på en gång. Ibland måste man vänta.

Som med komik. En komiker i Edinburgh sa till mig att det tog honom tjugo år att hitta sin röst på scen. Han menade sin timing. Sin balans i sitt sätt att dela med sig av sig själv och få folk att skratta.

Aldrig har jag träffat mer allvarligt komikintresserade människor än i Edinburgh och på festivalen Edinburgh Fringe. Nästan så att man undrar om det är hälsosamt. Det

är en slags fanatism och kärlek och passion. Det är på livs allvar men ska se ut som om det bara händer i stunden.

Så vackert.

Skådespelaren Allan Edwall var omtumlande i sin berättarkonst från scenen. Jag såg honom när jag var tonåring i Lerum och blev förvandlad, fick riktning in i monologens vackra möjligheter. Han var fantastisk. Helt i kontakt med sin publik inne i sin berättelse och fick alla att känna något. Det var roligt och sorgligt. Jag skrattade så mycket och fick påminna mig själv om att andas när jag såg honom framföra monologen Bättre utan hund av Kafka.

Allan var en mästare.

Att berätta något. Vilja något med sin berättelse. Var kommer åskådaren, läsaren, mottagaren hamna när vi är färdiga? Det är saker man tänker på när man skriver eller gör en föreställning.

Vad är det för sanslöshet jag vill beskriva som du ska känna?

Det ändras nog med åren. Nu idag gör jag saker jag inte skulle gjort för tjugo år sedan. Vissa berättelser består. Finns kvar. Författare brukar komma tillbaka till samma tema i hela sitt författarskap.

Ibland hör man komiker som säger jag vill bara vara rolig. Dom kanske är det. Eller så ser dom inte sin berättelse. Kanske det

FOTO: Fabian Maerz

inte behövs, bara folk skrattar är det nog. Det finns alltid en berättelse. Omedveten medveten som i valet av vilken t-shirt du sätter på dig innan du går in på scen för att prata.

Åskådaren är fri att läsa vad hon vill. I en bok, på en scen in i örat till dina, våra, egna bilder.

Komikern Steven Wright sa en gång i sitt program "If you tell a joke in the forest, but nobody laughs, was it a joke...?"

Det är roligt sagt. Om man också vill ha en beskrivning av ensamhet.

Eller bara ett skämt. Eller en text om hur det är att skriva skämt.

I like it.

PLAYAKIOSKEN

Vi stänger inte kiosken

Temat fortsätter som vanligt på webben. På framsidan.net kan du alltid läsa artiklar och reportage som hänger ihop med varje nummer. Naturligtvis hittar du även tidigare material, tidningen som pdf och mycket mer.

Gå in på www.framsidan.net